

ВІДГУК
офіційного опонента доктора філософських наук, професора
Гоцалюк А.А. на дисертаційну роботу
Кучер Дарини Юріївни
«Семіотика у сценічному дизайні театралізованих концертів», подану до
захисту на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 022 «Дизайн»
галузі знань 02 «Культура і мистецтво»

Актуальність теми дослідження

У сучасному культурному просторі театралізований концерт постає як багатовимірне явище, де взаємодіють музика, візуальні образи, світло, архітектоніка простору та новітні мультимедійні технології. У такій синтетичній формі мистецтва сценічний дизайн відіграє ключову роль, адже він визначає не лише зовнішню виразність події, а й структурує її смисли, спрямовує глядацьке сприйняття, формує емоційний настрій. Саме семіотичний підхід дозволяє розкрити глибинні закономірності функціонування цього простору як цілісної знакової системи, у якій символи стають провідними носіями художньої і культурної інформації.

Актуальність теми дослідження зумовлена відсутністю в українському мистецтвознавчому та дизайнерському дискурсі цілісного аналізу семіотики сценічного дизайну театралізованих концертів. Попри те, що символіка активно використовується у практиці, її теоретичне осмислення здебільшого обмежувалося загальними культурологічними або театрознавчими підходами. Це призводило до використання символів як декоративних кліше, без урахування їх потенціалу у створенні глибинних змістів і комунікативних моделей. Запропоноване дослідження заповнює цю наукову лаку, пропонуючи системне бачення знакових стратегій сценічного дизайну та їх функцій у концертному середовищі.

Дисертаційна робота Кучер Д.Ю. звертається до низки проблемних питань, що визначають її актуальність. Зокрема, уточнюється понятійно-

категоріальний апарат («символ», «сценічний простір», «семіозис»), розглядаються історичні та сучасні європейські підходи до семіотики сценічного дизайну, визначаються функції символів у театралізованих концертах (наративна, емоційна, контекстуальна, історико-культурна, суспільнотворча, адаптивна). Особливе місце займає аналіз сценічних рішень в умовах воєнного стану в Україні, де національна символіка виконує консолідуючу і світоглядну роль. Крім того, акцентується вплив цифрових технологій на трансформацію знакових систем, що відкриває нові горизонти у створенні інтерактивних і мультимедійних концертних форматів.

Таким чином, актуальність теми дисертації визначається одночасно кількома чинниками: зростанням ролі символічних структур у сучасному мистецтві, необхідністю їх наукового осмислення у сфері дизайну, запитом практики на методичні рекомендації щодо інтеграції семіотики у сценічний простір та суспільною потребою у формуванні знакових систем, здатних консолідувати й комунікувати національні ідеї. Це робить представлене дослідження вагомим внеском як у розвиток теорії дизайну, так і у практику сучасних культурних індустрій.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Залучення широкої теоретико-методологічної бази, ґрунтовний аналіз використаних джерел і послідовно вибудована система їх опрацювання засвідчують, що об'єкт, предмет, мета й завдання дослідження корелюють між собою та відповідають заявленій темі дисертації. У роботі здобувачкою застосовано комплекс методів: аналітичний – для опрацювання літератури й сучасних мистецьких практик; феноменологічний – для виявлення особливостей глядацького сприйняття сценічного простору; компаративний – для порівняння світових та українських традицій сценічного дизайну; системний – для розгляду концертного простору як цілісної знакової структури; семіотичний – для класифікації та аналізу знакових систем; контент-аналіз – для вивчення конкретних театралізованих концертів та їхніх

семіотичних рішень. Такий методологічний інструментарій дав змогу комплексно дослідити семіотику сценічного дизайну як явище, що поєднує естетичні, комунікативні та технологічні складники.

Вірогідність і достовірність наукових положень, результатів та висновків дисертації Кучер Д.Ю. забезпечені опрацюванням широкого кола джерел (220 позицій), що охоплюють наукові праці з дизайну, сценографії, культурології, семіотики, а також матеріали сучасних мистецьких практик. Це дозволило авторці досягти поставленої мети й завдань дослідження та сформулювати науково обґрунтовані рекомендації щодо використання семіотики у сценічному дизайні театралізованих концертів.

Наукова новизна одержаних результатів

Дисертаційне дослідження Кучер Д.Ю. за змістом є не лише актуальним, а й перспективним, що підтверджується науковою новизною одержаних результатів. Зокрема, вперше:

- здійснено комплексне осмислення семіотики сценічного дизайну театралізованих концертів як інтегративної системи, що поєднує візуальні, аудіальні, просторові, світлові, кінетичні та мультимедійні елементи в єдине комунікативне середовище; доведено, що сценічний дизайн функціонує не лише як оформлення, а як динамічна знакова структура, здатна транслювати багаторівневі смисли;

- сформульовано типологію функцій символів у концертному просторі (комунікативна, емоційна, ідентифікаційна, інтегративна, контекстуальна, суспільнотворча), що створює методологічну основу для подальшого аналізу семіотичних систем та їхнього впливу на глядацьке сприйняття;

- виявлено закономірності трансформації знакових систем під впливом новітніх цифрових технологій; показано, що використання відеомепінгу, інтерактивних поверхонь, AR- та VR-технологій суттєво змінює принципи просторової організації концертного дійства та зумовлює нові підходи до інтерпретації символіки;

– обґрунтовано роль національної символіки як чинника формування колективної пам'яті та культурної ідентичності; доведено, що у період воєнного стану сценічний дизайн стає важливим інструментом консолідації суспільства, актуалізації історичних смислів і репрезентації соціально-політичних наративів;

– розроблено методичні засади використання семіотики у практиці сучасного сценічного мистецтва, які можуть бути інтегровані у професійну діяльність дизайнерів і режисерів, а також у навчальні програми закладів вищої мистецької освіти;

– уточнено та розширено категоріальний апарат дослідження сценічного дизайну: надано нове трактування понять «сценічний простір», «символ», «семіозис», «семіотична система», що сприяє більшій точності наукового аналізу й створює основу для подальших досліджень у галузі дизайну та мистецтвознавства.

Практичне значення одержаних результатів

Практичне значення одержаних результатів визначається можливістю застосування його результатів у різних сферах. Насамперед – у професійній діяльності сценічних дизайнерів і режисерів, для яких дисертація пропонує практичні методичні орієнтири щодо інтеграції символіки в структуру концертного простору. Отримані висновки можуть бути використані у розробці навчально-методичних матеріалів, у підготовці курсів і спецсеминарів у закладах вищої мистецької освіти. Важливо й те, що робота має прикладний потенціал у сфері сучасних культурних індустрій, де символіка та семіотичні стратегії виступають засобом комунікації з публікою, формування емоційної залученості та посилення впливу мистецького продукту. Крім того, результати дослідження можуть стати основою для створення інноваційних проєктів у сфері мультимедійних шоу, інтерактивних концертів і міждисциплінарних культурних практик.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях

Усі основні наукові положення, висновки та результати, що виносяться на захист, отримані дисертанткою особисто й відображені у наукових публікаціях. Зокрема, за темою дисертації опубліковано 15 праць, серед яких 1 стаття у фаховому виданні України, 2 статті у міжнародних періодичних наукових виданнях, включених до баз Scopus та Web of Science Core Collection, а також 12 публікацій апробаційного характеру у збірниках матеріалів всеукраїнських наукових і науково-практичних конференцій. Така публікаційна активність свідчить про повноту відображення здобутих результатів і про їхнє визнання в академічному середовищі.

Оцінка змісту роботи, її відповідність спеціальності

Обрана тема дисертації Кучер Дарини Юріївни «Семіотика у сценічному дизайні театралізованих концертів» повністю відповідає спеціальності 022 – Дизайн і логічно відтворює як наукову проблематику, так і прикладні завдання цієї галузі. Зміст і сутність реалізованого дослідження узгоджені з назвою дисертації та підтверджуються публікаціями авторки. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (220 позицій) та додатків. Загальний обсяг становить 315 сторінок, з них 178 сторінок – основний текст.

У Вступі (с. 16–21) обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету й завдання дослідження, сформульовано об'єкт і предмет, наукову новизну та практичне значення. Подано відомості про особистий внесок здобувачки, апробацію результатів на конференціях і публікації. Це свідчить про академічну добросовісність та високий рівень наукової культури роботи.

У Розділі 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження семіотики у сценічному дизайні театралізованих концертів» (с. 22–61) подано розгорнутий аналіз джерельної бази та історіографії проблеми. Значна увага приділена міждисциплінарному підходу, який поєднує інструменти дизайну, культурології, психології та соціології. У підрозділі 1.2 уточнено понятійно-категоріальний апарат, зокрема визначено зміст таких понять, як «семіозис», «символ», «сценічний дизайн», «семантика». Цей розділ створює

методологічне підґрунтя для подальшого дослідження і демонструє системність наукового підходу.

У Розділі 2 «Семіотичні інтерпретації сценічного дизайну театралізованого концерту» (с. 63–122) досліджено європейські підходи до формування семіотики у сценічному дизайні. Особливу увагу приділено процесу семіозису як динамічній системі знаків і символів, що створюють багатошарові смисли. Виявлено художньо-образний зміст символів, визначено типи та риси їх інтерпретації. Доведено, що сценічний дизайн виступає не лише естетичним оформленням простору, а й візуально-комунікативним медіумом, здатним трансформувати концертне дійство і визначати глядацьке сприйняття.

У Розділі 3 «Семіотичні системи у дизайні театралізованих концертів в Україні (кінець ХХ – початок ХХІ століття)» (с. 124–183) здійснено аналіз становлення сценічного дизайну в українському контексті. Дисертантка розкриває функції символів у сучасних театралізованих концертах – наративну, емоційну, контекстуальну, історико-культурну, суспільнотворчу та адаптивну. Важливим внеском є дослідження семіотичних принципів формотворення під час воєнного стану, де показано роль української символіки у формуванні національної ідентичності, консолідації та трансляції соціально-політичних смислів. Цей розділ вирізняється актуальністю і практичною орієнтацією.

У Висновках (с. 186–192) узагальнено результати роботи, сформульовано ключові положення наукової новизни та практичної значущості. Додатки містять ілюстративні матеріали, що підтверджують основні тези дослідження та наочно демонструють процеси семіотичної організації сценічного простору.

Важливо відзначити, що структура дисертації органічно співвідноситься з практичними завданнями спеціальності 022 – «Дизайн». Перший розділ реалізує завдання з опрацювання методологічних засад і уточнення понятійного апарату; другий демонструє інструментарій аналізу та

інтерпретації семіотичних систем; третій – прикладне застосування цих засад в українських сценічних практиках. Така побудова не лише формує цілісну наукову концепцію, але й відповідає професійним компетентностям, визначеним паспортом спеціальності.

Таким чином, дисертація Кучер Д.Ю. має чітку структуру, логічний виклад матеріалу та високу наукову й практичну значущість. Зміст роботи цілком відповідає спеціальності 022 – «Дизайн» і вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Відповідність вимогам академічної доброчесності

Ретельний аналіз тексту дисертації Кучер Д.Ю. засвідчує відсутність порушень вимог академічної доброчесності. У роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів, а також будь-яких інших дій, що могли б поставити під сумнів самостійний характер проведеного дослідження. У дисертації належним чином оформлено посилання на використані інформаційні джерела у тих випадках, коли залучаються положення чи результати інших авторів, що свідчить про коректне дотримання норм академічної культури.

Зауваження та рекомендації до змісту дисертаційної роботи

Зауваження до роботи мають виключно конструктивний характер і не зменшують її наукової цінності. Вони спрямовані на окреслення можливих перспектив подальших досліджень.

1. Перспективним є залучення економічного аспекту. Семіотика сценічного дизайну може бути розглянута і як інструмент брендування культурних продуктів, засіб створення унікального «образу події», що підсилює конкурентоспроможність концертних проєктів у сфері культурних індустрій.

2. Доцільним є розширення аналізу інтермедіальності. У сучасних театралізованих концертах відбувається активна взаємодія музики, відео, танцю, архітектоніки простору. Поглиблене осмислення цих процесів у

семіотичній перспективі дозволило б ще краще зрозуміти механізми формування цілісної комунікативної системи.

3. Корисним виглядав би емпіричний вимір дослідження. Опитування чи інші форми аналізу глядацької рецепції допомогли б емпірично підтвердити висновки щодо сприйняття символів, а також виявити можливі відмінності у різних аудиторних групах.

4. Важливо розвинути вивчення просторово-часових структур. Сценічний простір завжди організовується у взаємодії з часом – темпоритмом, монтажною побудовою, ритмічними акцентами. Аналіз цього аспекту у зв'язку із семіотикою дозволив би деталізувати запропоновану авторкою модель.

5. Порівняння українських практик із зарубіжними могло б підкреслити специфіку локальної символіки та водночас виявити універсальні закономірності. Це сприяло б більшій інтеграції української науки у світовий контекст.

Таким чином, зауваження не є критичними, а радше окреслюють напрями, у яких робота може бути розвинута у подальших наукових дослідженнях.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Кучер Д. Ю. відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019). Порухень академічної доброчесності не виявлено.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Кучер Дарини Юріївни «Семіотика у сценічному дизайні театралізованих концертів» є завершеним і самостійним науковим дослідженням, яке має важливе теоретичне й практичне значення. У роботі комплексно розглянуто семіотику сценічного дизайну, сформульовано нові

підходи до розуміння символіки концертного простору, доведено її ключову роль у формуванні смислових і емоційних структур сучасних видовищ.

Авторка показала високий рівень наукової зрілості, здатність працювати у міждисциплінарному полі, формулювати оригінальні висновки та аргументовано їх обґрунтовувати. Дисертація поєднує ґрунтовний теоретичний аналіз і практичну спрямованість, що робить її цінною як для розвитку науки, так і для мистецької практики.

Узагальнюючи викладене, вважаю, що дисертація Кучер Дарини Юріївни повністю відповідає вимогам, встановленим до кваліфікаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 022 «Дизайн» та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а його авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 022 «Дизайн».

Офіційний опонент:
доктор філософських наук,
професор, професор кафедри філософії
Київського національного
університету будівництва і архітектури

Алла ГОЦАЛЮК